

Erdélyi Múzeum-Egylet.

I. Szakosztályi ig. választmányi ülés.

Az E. M. E. böleselet, nyelv- és tört.-tud. szakosztályának választmánya f. é. ápr. 19-én *Szamosi János* elnöklete alatt ülést tartott, melyen a választmány tételről tételre megvizsgálta az elnök pénztári számadásait s azokat az okmányokkal összehasonlítva, példás rendben találta. Bevétel volt 4965 korona 24 fillér; kiadás 5211 korona 26 fillér; túlkiadás 246 korona 02 fillér.

Azután *Szádeczky Lajos* titkár mutata be a szakosztály m. é. működéséről szóló jelentését, a mit a választmány magáévá téve elfogadott.

Elnök előterjesztésére elhatározott, hogy a kik hátom esztendő óta hátralékosak a tagdíj befizetésével, azok ügyvéd által fognak kötelezettségek teljesítésére felszólíttatni.

A jelen évi költségvetésül elfogadtatik a múlt évk

Szakosztályi képviselőkül ez évr is *Schneller István* és *Kenessey Béla* választottak meg.

A Kovács Sámuel féle pályadíjra beérkezett balladák és történeti kisebb elbeszélések megbírálására felkértek *Széchy Károly*, *Csengeri János* és *Erdélyi Pál* szako. tagok.

II. Szakosztályi közgyűlés.

Az E. M. E. b. ny. és tt. szakosztálya f. é. ápr. 19-én tartotta meg közgyűlését *Szamosi János* elnöklete alatt.

Az *elnöki megnyitó* beszéd után a *titkár* olyasta fel a választmány nevében a következő jelentést:

Tisztelt közgyűlés!

Midőn szakosztályunknak a múlt évszázad utolsó esztendejében végzett működéséről beszámolunk, némi kísértést érzünk arra, hogy panaszra fakadjunk a nagy közönségnek a tudományos törekvések iránt tanusított közönyössége, érdektelensége miatt. Általános kortünet (mondhatnók kortünet) ez széles e hazában s jórészt a haza határain kívül is.

Az emberiség törekvéseinek iránya napjainkban mindinkább a materialismus felé hajlik: a magasabb, a mindennapiságtól elvontabb eszmények szűkebb kört vonzanak; a tudományt is a nagy közönség nem magasabb szellemi élvezetnek tekinti, hanem csak annyiban appreciálja, a mennyiben az élet szükségleteinek kielégítésére nélkülözhetetlen. A tudományos törekvés és érdeklődés így szűkebb térre szorítkozik s kisebb, de válogatott közönség osztályrészévé válik.

Az író névre ma már a napi sajtó munkásai jóformán kizárólagos jogot tartanak: ők a nagy közönség szellemi táplálékának szállítói; a hírlapokon kívül még a szépirodalom az, mely nagyobb kört vonz és érdekel; a tudományos irodalom művelői a közönség szemében már nem annyira *írók*, mint *tudósok*, a kiket tisztelni szokás, de követni és élvezni nem divat.

Ebből az általános kortűnetből kijut része a mi szakosztályunknak is. Szakszerű felolvasásaink szűkebb kört vonzanak és érdekelnek: csupán a népszerűbb felolvasások azok, melyek a művelt nagyközönség szélesebb rétegeinek érdeklődését szokták felkelteni. Ennek oka részben az is, hogy jóformán hajléktalanok vagyunk, felolvasásainkat ideiglenes, a nagy közönségtől félreeső egyetemi tantermeinkben tarthatjuk, a népszerűeknek a városháza nagy terme nyújt vendégszerető menedékhelyet.

Ilyen viszonyok között szakosztályunk működése is a múlt évben inkább az írott betűre, az irodalomra, mint az élő szóra, a felolvasásokra fektette a fősúlyt. A felolvasások is legnagyobb részt abból kerültek ki, a mik az „Erdélyi Múzeum“-ban megjelentek.

Folyóiratunk terjedelemben és tartalmilag nem maradt hátra a múlt évekhez képest. Kiadtunk 10 füzetben 41 nyomatot íven 23 értekezést 34 közleményben, 34 könyvismertetést és híralatot, a különféle között 40 kisebb-nagyobb közleményt és 14 hivatalos értesítőt.

A közlemények között nevezetesebb *Kuun Géza* gróf nagybecsű értekezése az erdélyi tudományos igyekezetéről a múlt század folyamán; *Csengeri János* mutatóványai a classicus költőkből; *Ferenzi József* tanulmánya a nemzeti jellemvonásról a szépművészetekben; *Magyar Győzőtől* Mátyás király jellemrajza; *Márki Sándor* felolvasása a magyar kereszténység szelleméről; *Moldován Gergely* tanulmánya a román nyelvről; *Szádeczky Lajos* emlékbeszéde Szilágyi Sándorról, s történeti czikke a Rákóczi-forradalomról Erdély-délelyben; *Török Istvántól* Szilágyi Ferencz életrajza; *Téglás Gábortól* Dácia keleti határvonala s annak védelmi rendszere; *Versényitől* Vörösmarty Kolozsvárt; *Wertnertől*: Az erdélyi németek bevándulása és a szebeni prépostság stb. stb.

Történeti forrás közleményeink között megemlítendő I. Rákóczy György naplója (*Koncz József*) és I. és II. Apaffy Mihály naplója (Tóth Ernő közleménye) s *Vass Miklós* regestái a királyi könyvekből a székely vonatkozású oklevelekből, melyek külön kötetben is megjelentek s a székely családok számára kiadott királyi adományoknak, nemességeknek, lófőségeknek igen becses repertoriuma.

Mindezek első sorban a honismertetésnek s azon kívül a szakkörünkbe tartozó egyéb tudományágaknak nem kicsinylendő gyarapodására szolgálnak.

Szakosztályunk tagjai közé a múlt évben fölvtünk 23 új tagot. Az „Erdélyi Múzeum“-ot 450 példányban nyomattuk, melyből füzetenként 20—30 példány szokott fennmaradni a jövőendő szükséglet kielégítésére.

Az életviszonyok nehezedeése, a gazdasági, kereskedelmi pangás visszahatással van a társadalom minden rétegére. Megérezte ezt a mi szakosztályunk gazdasági élete is. A tagdíjak lassabban és nehezebben folytak be a múlt évben, mint az előbbieken; ennek nyoma meg van költségvetésünk zárszámadásában is. Az a kívánságunk, mit a múlt közgyűlésen egy indítvány alapján kifejeztünk, hogy szakosztályunknak az anyaegyesülettől nye t évi dotatioja felemeltesék s a testvér szakosztályéval egyenlővé tétessék — nem teljesülhetett, mert az anyaegyesület is pénzügyi bajokkal küzd s a másik szakosztály tetemes hátrálékokkal van megterhelve. De reméljük, hogy a viszonyok kedvezőbbre változtával ez a méltányos kívánság teljesülni fog.

Ilyen viszonyok között meg kell elégednünk azzal, hogy megéltünk s fenntarhattuk magunkat azon a színvonalon, a melyre a kedvezőbb viszonyok mellett emelkedtünk.

Reméljük, hogy az új század új lendületet, nagyobb támogatást hoz tudományos törekvéseinknek is. Addig is kitartás s előre törekvés legyen jel-zavunk!

Jelentésünket nem végezhetjük be a nélkül, hogy meg ne emlékezzünk egy fájdalmas veszteségről, a mi szakosztályunkat már a jelen évben, csak nem régen érte, *Halász Ignác* dr. tagtársunk szomorú halála által. A férfi kora javában, munkás élete teljes virágában oly hirtelen elhunyt derék tagtársunk nemcsak egyetemünknek, s általában a magyar nyelvtudománynak volt egyik legkiválóbb díszjele, de sokat veszített vele szakosztályunk is, melynek 1895. év óta munkás, lelkes, mindenki által nagyra becsült tagja volt. Folyó évi első füzetünkben még ő méltatta a megboldogult Imre Sándor irodalmi érdemeit s íme most az ő oly korán történt gyászos elvesztése felett kell keseregniünk. Emlékét kegyelettel őrizzük meg mi is évkönyveink lapjain s szíveinkben.

Múlt évi költségvetésünkről kell végül beszámolnunk, mit a következő kimutatás tüntet fel:

Bevétel 1900-ban.

	Előirányzat.	Tényleg.
Átalány az anyaegyesülettől.....	4000 k.	4000 k.
Tagsági díjakból.....	1200 —	852·66
Hátralékokból.....	200 —	71·58
Nyomatványokból.....	60 —	1 —
Intercalaris kamatokból.....	50 —	40 —
	5500 —	4965 21
Kevesebb:.....		534 76

Kiadás 1900-ban.

	Előirányzat.	Tényleg.
Az Erdélyi-Múzeum (38 ³ , ív 620 lap) nyomása, füzése.....	2200 k.	2136 k.
A 10 füzet írói tiszteletdíja.....	2000 —	1568·08
A szerkesztő tiszteletdíja.....	600 —	600 —
Íródiák és irodai költségek.....	200 —	200 —
Más nyomtatványok (címszalagok, meghívók).....	60 —	95·48
Expeditio és az utalványok után portódíj.....	300 —	236·98
Szolga.....	20 —	20 —
A számadások vezetéseért 1899-re utólag.....	200 —	200 —
Az 1899. évi túlkiadás.....	154·72	154·72
	5734 72	5211 26
Kevesebb:.....		523 46

Előirányozva volt túlkiadás 234·72

Tényleg a túlkiadás..... 246·02

A választmány kilépő egyharmadának betöltésére szavazatszedő bizottságul kiküldetvén *Farkas József* és *Csutak Vilmos* szako. tagok, kik a szavazatokat összehesamítván, vál. tagokul ujra megválasztattak: *Gyalui Farkas*, *Kanyaró Ferencz*, *Kenessey Béla*, *Versényi György* s a Kolozsvárról eltávozott *Ferenzi Zoltán* helyébe új tagul *Cs. Papp József*.

Azután *Moldován Gergely* és *Eis'er Mátyás*, mint pénztárvizsgálók tesznek jelentést a számadások megvizsgálásáról, melynek alapján elnöknek a pénzügyek vezetéséért köszönet szavaztatik s a felmentvény megadatik.

Ez idénre költségvetésül a múlt évi költségvetés tételi szavaztatnak meg. Számadás vizsgálóként *Moldovin* Gergely és *Eisler* Mátyás választatik.

Gyalui Farkas megismétli a múlt évben is megtett indítványát, hogy az anyaegyesület kéressék fel a dotatióknak a másik szakosztályával egyenlővé tételére. A közgyűlés megbízta a titkárt e kívánságnak az egylet közgyűlésén tolmácsolásával.

Uj tagokul ajánlottak és megválasztottak: *Zakariás* Ödön és *Stripszky* Hiador tanárjelöltek Kolozsvárt (aj. a titkár.)

III. Múzeumegyleti közgyűlés.

Az E. M. E. ápr. 20-án tartotta meg közgyűlését gr. *Esterházy* Kálmán elnökle alatt a városháza nagytermében.

1. A közgyűlést gr. Esterházy elnök a következő beszéddel nyitotta meg:

Tisztelt közgyűlés!

Egy hírneves bölcész írja, hogy: „minden dolog növekszik, vagy hanyatlak”. (All things are growing or decaying. Herbert Spencer.) Ezen állítás minden intézményre alkalmazandó, bármily életerős gyökereken alapúl is az; ha nem növekszik, ha fejlődő haladása nincs, ha csak áll, már tesped.

Közgyűlésünk feladata, meghallgatva a múzeum állapotáról és életéről szóló különféle jelentések előadását, megbirálni, hogy sikerült-e a választmány-nak kifelé és befelé ható múlt évi munkásságával, melyhez erőt az egylet önállósága tudatából a saját és közreműködő igazgató őrzi tehetségeibe vetett bizalomból merített, megközelíteni a hazafias alapítók legfőbb célzatát, hogy a múzeum hivatva legyen gyűjteményei anyagának tudományos feldolgozásával hazánk erdélyi részeinek tüzetes ismertetését előbbre vinni és a közművelődést a tőle telhető anyagi áldozattal elősegíteni.

A gyűjtemények gyarapítása és szakavatott buzgalommal való rendezése úgy, a hogy azoknak elhelyezése engedi, folytonos; összhangzatos az anyagiakban és szellemiekben való tevékenység is; a részletekben elmerülő tudományos kutatások hírnevet szereznek egyletünknek.

Egyleti életünknek az iránya alapításával megadva, egy emberöltő alatt híven követve, immár megállapodva, attól eltérés nem tehető, hogy ez irányban való előhaladásra erónk elégtelenségén miképpen igyekeztünk segíteni, jelentésünkből fog a t. Közgyűlés tudomást szerezni; a sikert reméljük!

Hogy gyűjteményeink gyarapításáért kiknek tartozunk köszönettel, hogy céljaink előmozdítását hogyan és honnan reméljük: az is elő lesz sorolva.

Költségvetésünk tárgyalásával, az abban foglaltak szerint, anyagi helyzetünkről adunk tájékoztatást igyekeztünk az egyensúlyt fenntaranni, mert különben elmerülünk.

A megjelenteket hazafiasan üdvözölve, az „Erdélyi Múzeumegylet” közgyűlését ezennel megnyitom,

2. Szádeczky Lajos titkár olvasta fel a választmány következő jelentését az egylet múlt évi működéséről:

Tekintetes Közgyűlés!

Az évszázadot bezáró múlt esztendő egyletünk történetében korszakalkotónak semmiként nem mondható. Nagy változás sem jó, sem rossz irányban nem érte egyletünket, a mely az alapszabályok által kijelölt keretben folytatta a múlt évben is zajtalan, de a nemzet culturalis fejlődésében mélyreható működését.

A szakosztályok tudományos értekezésekkel, felolvasásokkal, kiadványaikkal fejlesztették és terjesztették a szakkörükbe tartozó tudományokat; a gyűjteményes táruk igazgatói s alkalmazottjai nemcsak conserválták, de serényen gyarapították is a gondozásukra bízott tárukat; az egylet igazgató-választmánya gondos körültekintéssel igyekezett az egylet lendületlennek örvendő folyóügyeit intézni, s a jogos igényeknek, a pénzügyileg megengedhető határok szem előtt tartásával eleget tenni s az egylet működését, gyarapodását fokozni.

A választmány közgyűlésén és egy rendkívüli ülésén kívül 10 rendes havi vál. ülést tartott, melyek nemcsak látogatottak, de rendszeren igen élénkek voltak s behatóan foglalkoztak az egylet ügyeivel.

A főbb ügyek közül fellemlítendőnek tartjuk a következőket:

A választmány a múlt évi közgyűlés határozata alapján az arany-alap egy évi kamatját, 1739 koronát, a közoktatási m. kir. minister úr jóváhagyása hczájárulásával, az ásványtárnak szavazta meg vere-spataki termésarany darabok megvételére.

A Kovács Sámuel irodalmi pályadíjról szóló alapító levél a közoktatási minister úr által megerősítettén, a pályázat a jelen évre kihirdettetett.

A m. évi közgyűlés megszavazván a könyvtári segédőr régi illetékeit, a választmány segédőrré ideglenesen, a közgyűlés további intézkedéseig, megválasztotta Szádeczky Béla okleveles ref. lelkész tanárjelöltet.

A közoktatási minister engedvén a nagyszebeni főgymnasium tulajdonában lévő Baumgarten-éle herbariumnak az E. M. E. részére átengedését iskolai célokra alkalmas természetrajzi gyűjtemény fejében: a csere végrehajtatott.

Ugyancsak a közoktatási minister úr megokolt felterjesztésre belenyugodott abba, hogy az E. M. E. gyűjteményei ne kerüljenek a múzeumok és könyvtárak orsz. felügyelete alá, hanem, mint eddig, közvetlenül az ő főfelügyelete alatt maradjanak.

Az egyetemi könyvtár dr. Erdélyi Pál személyében új könyvtárigazgatót nyervén, az E. M. E. könyvtára is átadatott az ő kezelése alá.

A közgyűlés határozata alapján az E. M. E. belépett a magán tisztviselők nyugdíjintézetébe s ez által rendszeresített fizetéssel ellátott tisztviselői számára nyugdíjat biztosított

A közoktatási minister a budapesti, kolozsvári és m.-vásárhelyi ügyészséghez beküldött köteles példány nyomtatványokat könyvtárunknak adományozván, a könyvtár ezeknek átvételével tetemes gyarapodást nyert,

A választmány a múlt év folyamán több ízben megsürgette az egylet ügyésznél a Tompa-örökösökkel való leszámolás összeállítását, s az ügyész kezén levő összes alapítványok ügyéről tüzetes jelentés tételét, a mi végre elkészülvén, a választmány a maga részéről bizottságot küldött ki a számadások átvizsgálására s az ügy lebonnyolítása végett.

Az egylet jövődöbeli fejlesztésére eözve legnevezetesebb intézkedés volt a választmánynak az az elhatározása, hogy tü etes emlékiratot szerkesztett — a táarak igazgatóinak külön megokolásával felszerelve — abból a célből, hogy az E. M. E. számára jelentékenyebb összegű államsegélyt eszközöljön ki. Ezt a memorandumot az elnökség, tisztikar s a táarak igazgatóiból álló küldöttség személyesen nyújtotta át a közoktatási m. kir. minister úrnak, a ki válaszában elismerte a kérés jogosultságát s megígérte a kérés teljesítését. Ennek a megvalósulása abba a helyzetbe hozná egyesületünket, hogy a pénzügyi nehézségekből, melyek az egylet tevékenységét sok tekintetben gátolják, kibontakozhatnánk.

Mert tagadhatatlan, hogy ez idő szerint komoly anyagi nehézségekkel küzd egyesületünk. Az igények és szükségletek folytonosan szaporodnak, alapítóknak pedig nem hogy gyarapodnék, hanem a kamatesökkenés által jövedelmezősége megapadt. A közönség anyagi támogatása pedig, mely az egyesületet létrehozta, az utóbbi évtizedekben a minimumra szállott alá. Valóban ideje volna a táarsadalom közönyösségét felrázni, érdeklödését a tudományos törekvések és gyűjteményeink gyarapítása iránt felkelteni, mert a nélkül a legjobb igyekezet is meddö marad s az egyesületet hivatását kellöleg nem toltheti be.

Költségvetésünk tanúsítja, hogy milyen nehézségekkel kellett a múlt évben is küzdenie az igazgató-választmánynak, hogy a méltányos igényeket és szükségleteket kielégíthesse.

Ezek a főbb momentumok egyletünk múlt évi működése történetében.

A részletekröl a táarak igazgatói s a szakosztályokjelentései és a költségvetés fognak beszámolni.

Az új évszázad elé a nehéz viszonyok között is azzal a reménységgel tekintünk, hogy sikerülni fog az E. M. E.-tet nemcsak a meglévö színvonalon fentartani, hanem annak rohamosabb fejlődését, gyarapodását és virágzását előmozdítani. Erre nézve azonban nem elegendö az egyesület igazgatóságának ügybuzgalma, s kérnünk kell minden egyes tagtársunkat, hogy az egyesületnek a nagy közönség körében taggyűjtésekkel s az érdeklödés, támogatás felköltésével propagandát csinálni segítsenek.

3. Br. Mannsberg Sándor a zárószámadról tesz jelentést a bizottság nevében, mely szerint az E. M. E. 1900. évi összes

bevételei	34,717 korona	21 fillérre
az 1900. évi összes kiadások	39,042	„ 33 „
rúgtak, úgy hogy az 1900. évi túl		
kiadás	4,325	„ 12 „

Az alaptőkéről és egyes alapokról vezetett számlák egyenlegei 1900. évi decz. 31-én a következők:

	értékpapirokban:		készpénz:		összesen:	
Országház-alap...	66,300	kor.	2,365	kor. 02 fil.	=	68,665 kor. 02 fil.
Alaptőke	447,500	"	5,565	" 70 "	=	452,865 " 70 "
Arany-alap	17,800	"	21,11	" 26 "	=	38,911 " 26 "
Term.-hist. díj-alap	2,400	"	5,874	" 04 "	=	8,275 " 04 "
Kovács Sámuel						
pályadíj-alap	— — —		2,216	" 18 "	=	2,215 " 18 "
Forgótőke-alap...	— — —		1,642	" 52 "	=	1,642 " 52 "
Összesen	533,800	kor.	38,273	kor. 72 fil.	=	572,573 kor. 72 fil.

4. A pénztár állásáról *dr. Farkas Géza* és *dr. Boros György* tettek jelentést. Rendben találtatván, a felmentés a pénztárnoknak megadatott.

5. A könyvtárról *dr. Erdélyi Pál* olvasta fel következő jelentését:

Tekintetes Közgyűlés!

Most, a mikor először van szerencsém az Erdélyi Múzeum Egylet könyvtárának egy évi történetét ismertetni, az elmúlt esztendőnek csupán utolsó harmadáról szólhatok a saját tapasztalataim alapján, pedig az évnek megelőző szakában is nem egy dolog történt, a melynek szivesen lettem volna részese. Az Egyetemi könyvtár igazgatójává kinevezetvén, múlt évi szept. hó elsején foglaltam el állásomat s a hivatalos átadás szeptember 6-ikán megtörténvén, ettől kezdve foglalkozom a múzeumi könyvtár ügyeivel. Hogy a személyi változásokkal egy csapásra végezzek, az igazgató-választmány Szádeczky Béla urat múlt évi márczius 1-étől a segédőri teendők ellátásával megbizta; Birtalan Albertet segédszolgául alkalmazta. Faragó László helyére október elsejétől Demeter Dezső s ennek helyére, miután ők az Egyetemi könyvtárhoz nevezettek ki, december elsejétől Huszár György alkalmaztatott a múzeum terhére főtartott napidíjas gyanánt. A könyvtári személyzetnek komoly és lelkiimere-tes munkájáról ez alkalommal szivesen emlékezem meg s őszinte örömmel mondom köszönetet.

A könyvtárnak múlt évi rendes gyarapodása 1447 mű 1931 kötet, a melyből vásárlás útján 310 kötetet szereztünk.

Adományokkal könyvtárunkat 1900-ban a következők voltak szivesek gyarapítani: Dr. Abt Antal 3 mű 3 kötet, M. T. Akadémia 1—1, Badies Ferencz 1—1, Bartha Miklós 1—1, Bedeus G. 1—1, Belügyminiszterium 5—5, Békésy Károly 231—256, Bognár czéh (Schilling Lajos útján) 1—1, Budapesti Egyetemi Könyvtár 1—1, Budapesti keresk. kamara 1—1, Csernátony Gyula 1—1, Csongrádmegye 1—1, Dr. Erdélyi Pál 309—333, Esztergomi káptalan 1—1, Faragó Jenő 8—8, Ferencz-József Tud. Egyetem 18—20, Dr. Ferenczi Zoltán 78—78, Dr. Ferenczi Zoltánné 1—1, Dr. Finály Gábor 1—1, Földmívelésügyi miniszterium 6—6, Dr. Gyalui Farkas 121—154, Hangay Oktáv 1—1, Képviselőház 6—8, Kovács Ede és Kálmán 5—6, Körösy József 1—1, Közoktatásügyi miniszterium 1—1, Liebner Samu 1—1, Magyar Orvosi Könyvkiadó Társ. 1—1, Matolcsi János 1—1, Dr. Márki Sándor 2—4, Múz. és könyvtárak orsz. felügyelősége 1—1, Orient Gyula dr. 2—4, Ornithologiai Központ 1—1, Dr. Richter Aladár 1—1, Dr. Richter Aurél 3—3, Richzeit Arthur 1—1, Ruzicska Gyula 1—1, Sámuel Aladár 1—1, Schwartz Lipót 4—4, Sikó-család 1—3, Sparkuhl K. 1—1, Szádeczky Béla 1—1, Szádeczky Lajos 1—1, özv. Szász Lajosné 1—1, Dr. Széchy Ákos 1—1, Szolnok-Dobokamegyei tört. társ. 1—1, Tóth Ernő 2—2, Ifj. Virányi István 5—5. Összesen 835 mű 932 kötetben, melyhez mint régebbi ajándék 198 köt., a Wesselényi levéltárból 152 köt.

s 169 kötet cserepéldány járulván, a nem a vásárlásból származó gyarapodás 1451 kötetet tesz ki. Ehhez járul az 1899-iki köteles példányok anyaga, a mely a mai napig 1626 mű 1947 kötetben került feldolgozás alá, úgy hogy az évi gyarapodás összege 3073 mű 3878 kötetben.

Az elmúlt év adakozóinak őszinte és hálás köszönetemet fejezem ki és mindazoknak, a kik szerzetettel, hazafias fölemelkedéssel és buzgó gondoskodással támogattak bennünket. S hogy a nyilvános köszönet és hála kifejezést találjon és a könyvtár is a közönség érintkezése szélesebb körben terjesztessék, ezután s időnkint rendszeresen közölni fogom jötevőinket s méltatni adományosaikat. Remélve, hogy közleményeim mind terjedelmesebbé válnak, kérem a hazafias nagy közönséget, hogy a mint előttünk meg tudták alkotni a könyvtárt, úgy tudjuk mi föntartani és virágzásra emelni.

Mert arra, hogy a közönség támogasson bennünket, fokozottabb szükségünk van ma, mint volt a közel múltban. A múzeumi könyvtár más ma, mint volt alapítása idején, akkor *névében* viselte, ma *főadataiban* hordja az *országos* jelzöt s kötelessége és rendeltetése az új idők szellemében átalakulva, új igények elé állították. Akkor egy kicsiny, irodalommal és tudományal foglalkozó körnek szolgált, ma egy fejlett és sokirányban munkálkodó közönség igényeit kell kielégítenie. Fogyatozásait a patriotizmus szépitgette akkor, a modern fejlődés föltárja most; kevés igényt és jó móddal kitudott elégiteni akkor, ma nagyobb apparatussal is csak nehezen felelhet meg feladatának. Nem szabad meglegednünk azzal, hogy évről-évre gyarapítottuk gyűjteményeinket, sem azzal, hogy tökéletesebbé tettük könyvtári apparatusunkat; ebben még mindig sok dolog áll előttünk, amabban nagyon elmaradtunk.

Az Egyetem s Múzeum könyvtárainak egyesítése alkalmával a mi könyvtárunk rendeltetése a régi maradt: hogy t. i. gyűjtő helye és megőrzője legyen az erdélyi irodalom, művelődési és történelem könyvtári emlékeinek, hogy a magyar nemzeti tudományok irodalmi apparatusát összegyűjtse és végül, hogy a testvérgyűjtemények szakszerű feldolgozásához megkivánt tudományos segéd- eszközöket biztosítsa. E hármassal irányú fejlesztésre a reá eső javadalmazás mindenkor elégtelen volt, s a könyvtár folytonosan hátramaradozott. Így állott elő a mai helyzet, mely szerint gyűjteményeink nagyobb hézagokat és föltűnő hiányokat mutatnak. Arra, hogy ezek pótoltassanak a rendes javadalmazás nem elég, ismét a társadalomhoz kell fordulni, gyűjteményeink teljessége és szolgálataink sikere érdekében — és azért, hogy ezzel nagy nemzeti kötelességet végezzünk. A hozzánk juttatott adománynak kettős jelentősége van, az a kisebb érdemű, hogy a miénk lett, a fontosabb az, hogy a nemzeti műveltség, irodalom és tudományosság számára megmentetett. A megőrzés gondja és a vele járó felelősség a tulajdonosról reánk száll, az adományozónak az önzetlen nagylelkűség és a jól teljesített kötelesség jutalmazó érzése marad. Mert ha a nagyérdemű alapítók szellemét megértettük s munkálóvá kívánjuk tenni: kötelességünk mindannyiszor ismételni, a mikor csak arra alkalmunk van, hogy szűkebb hazánk dicsőségét és zivatáros múltunk hagyományait a leghivebben mi dajkálhatjuk.

A könyvtár alapításában kifejtett nemzeti gondolat a multra nézve így válhatik csak testté, a jövőre nézve egy nagyfontosságú intézkedés az élő irodalmat már biztosította könyvtárunknak. Értem a nm. vallás- és köroktatásügyi m. kir. Minisztériumnak amaz intézkedését, hogy az erdélyrészi főügyészségek területén gyűjtött sajtóügyi köteles példányok, a maguk teljességében, könyvtárunk gyarapítására fordíttassék. Ugyane ezekre szolgálnak a budapesti főügyészség hatása körében működő nyomdák termékei, melyek közül azonban a fümei és selmeczbányai, továbbá a mi könyvtárunk teljességét nem érintő budapesti nyomdai termékek más intézetek számára rendeltettek. E rendelet tehát azt jelenti, hogy a jövőre nézve könyvtárunk az erdélyi nyomdászatnak minden termékét bírní fogja s a budapesti nyomdák java termését, miáltal

annak kimeríthetetlen forrása nyílik meg, mert hiszen a könyvsajtó szerepe és jelentősége évről-évre emelkedik. Könyvtárunkra ez intézkedés szinte a második alapítás jellegével bír, azonkívül, hogy országos jelentőségét fenyelesen dokumentálta. Erre különben maga a könyvtár is minden alkalmat fölhasználta, legutóbb is, a párisi nemzetközi kiállításon, kitűnő régi kötéseinknek egy pompás kollekciónál vett részt.

Az elmúlt év eredményei során örömmel emlékezhetünk meg arról, hogy az Egyetem s Múzeumunk könyvtárai tűzkár ellen biztosítva vannak. A milyen aggodalommal láttuk ideiglenes helyiségünk szomszédságában a szinbázatot, ez intézkedés, ha nem nyújt is teljes biztonságot, de megnyugtató a felől, hogy az adott viszonyok között minden lehető megtegyünk. A könyvtár mostani helyisége már régen szűknek és alkalmatlannak bizonyult, ma már bérelt helyiségünk is van, a mely kiegészített a zavarból addig, míg az új központi épületben nyerendő új termet el nem foglaljuk. Mindez csak ideig-óráig való expedienst, de reméljük, hogy végre az állandó könyvtárépület konkrét formában napirendre fog kerülni. Addig azonban, míg ez valóra nem válik, a Múzeum könyvtára tovább is nélkülözni fogja azt az éltető hatást, mely a gyűjtemények és közönségeknek folytonos inim érintkezéséből fakad. Újabb és hatékony tényezője lenne ez a közönség érdeklődésének ébrentartásában, új forrása gazdagodásunknak.

Könyvtárunk az Egyetemével egységes vezetés alatt, a múlt évben is megtartotta helyét, itt és a vidéken, az egész ország területén, sőt a külföldön is fentartottuk összeköttetéseinket, sőt gyarapítottuk is azt, úgy hogy különösen vidéki iskoláinkra és intézeteinkre nézve immár nélkülözhetlenné váltunk. Az olvasóteremi s kölcsönzési forgalomról szóló tabellák, igazolják legjobban forgalmunk emelkedését, azaz könyvtárunk hatását és művelődési szerepét. E pontnál nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az egyetem könyvtárára nézve a múlt évben életbe léptetett *Szabályzat és Utasítások* hatása a Múzeum könyvtárára is jelentőséggel bír, mert az intézet működésének irányítása körül az állandósságnak megnyugtató tudatát biztosítják. Ez pedig kifelé és befelé egyaránt nagy jelentőséggel bír.

Mindez tagadhatatlanul megnyugtató, de nem jelenti azt, hogy céljaink megközelítésében pihenésre gondoljunk. Feladataink nőnek és szaporodnak az idővel, mely ma a könyvtáraktól mind többet kíván. Nemcsak a megőrzés megbízhatóságát, az anyag gyarapítását, hanem a gondozott nemzeti vagyonnak a tudomány javára való gyümölesőztetését is: katalógusokat, publikációkat. Jó lesz szemünket e végső célokra függeszteni, bárha ma még egyszerűbb, noha nem kevésbé fontos köteleességek várnak reánk.

6. A könyvtár megvizsgálásáról *dr. Pisztorý Mór* és *Virányi István* bizottsági tagok terjesztették elő jelentésüket.

7. Következett *dr. Apáthy István* jelentése az állattárról —

8. *Dr. Lőthe József* és *dr. Hoor Károly* jelentése az állattár megvizsgálásáról.

9. *Dr. Szádeczky Gyula* az ásványtárról —

10. *Dr. Abt Antal* és *Parádi Kálmán* az ásványtár megvizsgálásáról olvasták fel jelentésüket.

11. *Dr. Richter Aladár* a növénytárról —

12. *Dr. Fabinyi Rudolf* és *dr. Buday Kálmán* a növénytár megvizsgálásáról tettek jelentést.

13. *Dr. Posta Béla* a régiségtárról a következő jelentést tette :

Tisztelt Közgyűlés!

Az E. M. E. érem- és régiségtárának múlt évi gyarapodásáról két táblázatos kimutatást van szerencsém Önök elé terjeszteni. Ezen táblázatos kimutatásokból sommásan kitűnik az, hogy a nevezett intézet 188 drb. régiséggel és 381 drb. éremmel gyarapodott a múlt év folyamán. E száraz számadások azonban nagyon keveset mondanak és semmiképen sem alkalmasok a gyarapodás természetének megítélésére. Epen azért kötelességemnek tartom, ha röviden is vázolni azt, hogy e sommás kimutatás alatt gyűjteményünknek mily természetű és tudományos értékű szaporodása rejlik. A mi mindenek előtt a *régiségtárt* illeti, annak gyarapodása az őskori, az antik, a középkor- és újkorok csoportokra, nem különben a képtárra terjedt ki, bárha nem is minden csoportra egyenlő mértékben.

Őskori gyűjteményünk szaporodása különösen két ősműveltségi periódus, u. m. a *bronz* és a *második vaskor* emlékeire terjed, és nemcsak számbeli gazdagságával válik ki, de tudományos érték tekintetében is. Már tavalyi jelentésemben rámutattam őskori gyűjteményünk azon hátrányára, hogy ásatásokból származó, pontosan megfigyelt leletek alig találhatók benne, s hogy még a szorványos lelőhelyekről származó darabok lelőhelyeire vonatkozó adatok is igen lézagosak, minek folytán gyűjteményünk e része, minden számbeli gazdagsága mellett is jóval alárendeltebb helyzetben van, sem mint az Erdély legelső gyűjteményében megengedhető.

Múlt évi szerzeményeink ezen alárendelt helyzet megszüntetésére igen sokkal járultak. Eltekintve u. i. egyetlen bronz tokos vésőtől, melyet vétel útján szereztünk, s melynek lelőhelye kipuhatólható nem volt: összes többi szerzeményeink lelőhelyeit pontosan ismerjük, s a mi még fontosabb, legnagyobb tömegük pontosan vezetett szakszerű ásatásokból származik.

Bronzkori szerzeményeink javarésze az apahidai ásatásból ered, egy, a szamosvölgyi vasút zsuki átjárója mellett nyitott kavicsbányából. A bányanyitás alkalmával előkerült első leleteket Orosz Endre apahidai áll. tanító úr gyűjtötte össze, s ő volt szíves azokról hírt adni intézetünknek. A bánya ki nem aknázott része a szamosvölgyi vasút tulajdonát képezi, s ennek folytán intézetünk azon kérelemmel fordult a nevezett vasúttársaság igazgatóságához, hogy a tulajdonát képező terület szakszerű felásatását megengedni szíveskedjék. Őszinte hálával kell megemlékeznünk arról a nemesen hazafias készségről, a melylyel a vasúttársaság igazgatósága nemcsak ezen kérésünket teljesítette, hanem az összes, esetleg napfényre hozandó leleteket is, minden fenntartás nélkül már eleve intézetünknek ajándékozta. Az ásatás vezetésére intézetünk nevében Orosz Endre tanító úr kérésített föl, de miután őt hivatalos elfoglaltsága gátolta abban, hogy a munkálatoknál állandóan jelen legyen: Kovács István intézeti gyakornok rendeltetett ki mellé, aki az ásatásokat oly buzgalommal és lelkiismeretes odaadással fogantatosította, mely egyrészt a szebb eredményekre vezetett, másrészt legigazabb bizonyítványa lelkes tudomány-szeretetének.

Az apahidai ásatás mindenek előtt egy olyan telep nagyszámú és fontos leleteit juttatta intézetünk birtokába, mely azon időben keletkezhetett és virult, midőn Erdély ősi lakossága az első használati fémmeleg megismerkedett. Az innen kikerült leleteknek előnyös vonása az ingadozás teljes hiánya, vagyis a határozott egyensúlyes karakter és a megbízható korhatározó tárgyak jelenléte. Különösen sok a díszített agyagcserepek; kevesebb, de annál jellemzőbb a csont, és ónszegény bronz tárgy.

Az apahidai telep leletei a hazai kezdődő bronzkor szempontjából birnak különösebb fontossággal, míg az ugyanez év folyamán szerzett *sarmasági aranylelet* ugyanezen kornak virágkorára nézve jellemző. Ez a lelet az erdélyi aranyvidék olyan darabjait tartalmazza, a minőket e területen szinte abszolút bizonyossággal várhattunk, s a melyeknek eddigi hiánya egyike volt azon számos

hézagoknak, melyek gyűjteményünk arculatát oly bántó módon szakgatják meg. A sarmasági aranyleletet alkalmas módon egészíti ki még egy más, hasonló stylus körből eredő aranykarika részlet, melyet vétel útján szereztünk.

Ha már most az ősműveltség másik periodusának, t. i. a *vaskornak* emlékei felé fordítjuk figyelmünket, a látvány, melyet e téren tett szerzeményeink nyújtanak, még öröndetesebb; és pedig nemcsak azért, mert sok és érdekes az, amit e nemben szereztünk, hanem azért is, mert e szerzeményeink sokkal kirívóbb hiányt szüntettek meg, mint a bronzkoriak. A bronzkor emlékei u. i. minden fogyatékoságuk mellett is, legalább *tekintélyes számban* képviselve régiségtárunkban, míg a vaskoréi csaknem teljesen hiányoztak. E kor első phasisát, az u. n. hallstatti szakaszt még csak képviseli egy pár jellemzőbb darab de a La-Tène phasis, vagyis e kor második szakasza egy kést, egy kis vadkan szobrocskát, s egy karperecz részletet leszámítva, teljesen hiányzott. Ma e kirívó hiány eltűnik; La-Tène periodus gazdag és értékes sorozattal van képviselve régiségtárunkban. Az apahidai lelet u. i. nemcsak bronzkori telep-helyet tartalmazott, hanem egy elég gazdag sírmezőt is, mely La-Tène ízlésű halotti mellékletekkel felszerelt égetett temetkezésekből állott. Azon hivatalos ásatás eredményeképen, melyről fentebb megemlékeztem, 14 sír mellékletei jutottak gyűjteményünk tulajdonába gazdag keramikos anyaggal, vasfegyverekkel, bronz és vasékszerekkel, melyek annál nagyobb mértékben emelik gyűjteményünk tudományos értékét, mert előfordulásuk összes körülményeit kimerítő ásatási jegyzőkönyveink, helyszíni térképünk és fényképi felvételeink révén — pontosan ismerjük.

Értekes gyarapodásról szólhatunk gyűjteményünk *antik csoportjában* is. Feliratos emlékeink egy Marcus Aurelius Antoninus császárra vonatkozó és Kr. u. 163-ból keltezett töredékekkel szaporodtak. E töredék Kolozsvárról kerül-vén ki, az egykori Napoca elég gyér emlékeit szaporítja s topographiai értéke is jelentékeny. Szobrászati emlékeink kiegészítéseül szolgál azon Jupitert ábrázoló dombormű, melyet a növénytári igazgató úr szíves jóindulata folytán cserélhettünk ki egy, a régiségtárba nem alkalmas kőtuskóval, s mely addig igen helytelenül a botanikus kertben volt kitéve az időjárás romboló hatásá-nak. Ugyan-e csoportba tartozik azon kősas is, melyet Drágon találtak, s mely, — bár már a múlt évben vásároltatott meg, csak ez idén szállítattott át az ásványtárból a régiségtárba. Úgy művészi, mint tudományos érték tekintetében azonban messze túlszárnyalja a most említett két szobrászati emléket azon bronz Aphrodite szobrocska, melyet Tordáról sikerült megszerezniünk. Gyűjteményünk római bronz szobrocskái közt u. i. mindössze hat drb. van olyan, mely a provinciális barbár munka színvonalán felülemelkedik, s valamely jobb iparművészeti központ kiviteli czikkeül tekinthető. De még ez a hat drb. is egyrészt olyan időből ered, amikor a görög-római szobrászat mindösze bizonyos technikai ügyességekkel rendelkezett még, de a művészi lélek teljesen hiány-zott már belőle; másrészt sokkal kisebb darabok ezek, semhogy készítőjük fáradságot vett volna magának arra, hogy valamely jobb mintát oly módon törekedjék bennük utanozni, hogy az eredetinek részlet-finomságai valamelyest az utánzatban is érvényre jussanak. A tordai Aphrodite nem szobrászati remek, de miután magassága csaknem 30 cm., már magasságánál fogva is alkalmas volt arra, hogy készítője művészibb kidolgozásra törekedjék. Ezen felül készí-tésének kora is olyan időpontra esik, a melyben a görög-római szobrászat bár egészében eklektikus, de még mindig becses művészi sajátosságok birtokában van, s így e szobrocskában gyűjteményünk olyan darabhoz jutott, melyet művészi szépség dolgában az Alsó-Pannónia és Dácia területéről előkerült szobrok közül egyik sem ér utól s e tekintetben legfeljebb a Magyar Nemzeti Múzeum sabariai elefántosnt Bacchusa állítható melléje. Főtypusa szerint a campidoglioi és Medici Venus mellé sorakozik, mely utóbbinak eredetijét Furtwängler Praxiteles fiaira az ifjabb Kephisodotos és Timarchosra viszi

vissza; de a kor eklektikus irányának megfelelőleg megkomponálásánál más típusokat is felhasznált készítője s ennek következtében a most említett replikáktól több tekintetben eltér.

Antik ékszerekből szereztünk egy aranygyűrűt carneol intaglioval, egy másik arany fejes gyűrűt, egy arany függőt, 2 drb. bronz és 1 drb. ónfübulát, 1 drb. áttört bronz dísztagot és egy drb. bronzkarikát. Antik házbereendezés: e vonatkozó gyűjteményünk 1 drb. bronz méc-essel és egy drb. bronz oinochoe-oval szaporodott, mely hiányos és sérült ugyan, azonban eddig mégis az aránylag legteljesebb darabunk.

Antik csoportunk függelékül tekinthető egy más bronz fibula is, mely a történelmi népvándorlás korában volt ugyan divatban, de még a római iparművesség terméke. A magyar jellegű középkor emlékeiben eddig is szegény volt a gyűjtemény. E szegénység eltüntetéséhez ez év szerzeményei alig járulnak említésre méltó darabokkal. Két drb. vételből származó árpádkori bronz övboglár és egy drb. hasonló bronz karperecz az mindössze, a mit e nemből szereztünk.

Sokkal nagyobb mértékben gyarapíthattuk különben is érdekes *fégyver-tárunkat*. Gyűjteményünk e csoportja tekintélyesnek ígérkezik, különösen, ha az iránta való érdeklődés az erdélyi társadalom felsőbb köreiben is legalább oly mértékben meglesz, a mily mértékben az ezidén középosztályunknál többrendbeli értékes ajándék formájában oly örvendetesen megnyilatkozott E nemű szerzeményeink a XIV-ik századtól az újabb korig terjednek. Legkorábbi darabjuk egy, a lovagi fégyverzethez tartozó, nyugati jellegű XIV-ik sz.-beli vaskard, melyhez jellegre nézve egy XVI. sz.-beli vassarkantyú s egy hasonló korú vaspatkó csatlakozik. A sajátosan hazai és a keleti jellegűek közül említhetünk egy aranyozott ezüst veretű díszkardot a XIX. sz. elejéről és 7 drb. díszes lándzsát. Lőfégyver és lövedék készletünk 3 drb. keleti pisztolyal, egy drb. szintén keleti kovás szerkezetű puskával, hat drb. vas ágyúgolyóval, továbbá egy nagyobb és egy kisebb kézi gránáttal szaporodott. Mindezt alkalmas módon egészíti ki egy lipcei ágyúkereszt és egy újabbkori bayonette.

Ékszer-tárunk gyarapodásában mindenek előtt két XVI. sz.-beli zománcos aranygyűrűt és egy XVII-ik sz.-beli aranyozott ezüst talpas serleget kell kiemelnem. A két gyűrű nemcsak számbeli gyarapodást jelent megdöbbenően szegény ékszer-tárunkban, de egyúttal két olyan művészi kidolgozású darabot, mely alkalmas arra, hogy a XVI. sz.-beli erdélyi ötvösség rátermettségéről fogalmat nyújtson, hogy mintául szolgáljon a mai mesterembernek s az ízlés nemesítésén is hatályosan munkáljon. A XVII. sz.-beli serleg különös fontosságát az által nyert az erdélyi ötvösség történetében, hogy bélyegei révén egy új brassai mesterbéllyeggel ismertet meg bennünket.

Kevésbé művészi, de a XVIII. sz. derekán is renaissance motívumokkal dolgozó erdélyi ötvösség stíljére elég jellemző egy rézzel futtatott és aranyozott vas czápás csésze, mely eredeti bőr-tokjában került gyűjteményünkbe. Ezekkel szemben a barck ízlés Erdélyben aránylag későn jelentkező termékeit képviselik két darab részben aranyozott ezüst, részben aranyozott réz függő, egy drb. aranyozott ezüst násfa, 1 drb. ezüst pecsétgyűrű, egy drb. ezüst kanál, 5 ezüst csésze és végül egy részben aranyozott ezüst kehely, mely utóbbi a mi gyűjteményünk szempontjából már azért is fontos, mert eddig ez az egyetlen drb., mely abban az egyházi tárgyú ötvösséget képviseli.

Viselettörténeti csoportunkat ez évben sikerült az egyházi viselet emlékeivel is bővítenünk, s így ma abban megvan az alapja az egyházi világi és hadi viselettörténeti gyűjtemények kifejlesztésének. Az egyházi viselet emlékeinek gyűjtését egy a XVII-ik sz. végéről származó remek himzésű casula és a hozzátartozó kehelytakaró megszerzésével kezdtük meg. Világi costume gyűjteményünk ajándék és vétel útján egy XVIII-ik sz.-beli elefántcsont legyezővel, s egy a múlt század 40-es éveiből származó fekete selyem női derékkal,

azon hivatalos ásatás utján pedig, melyet a maros-szt.-királyi román izlésű templom lebontása alkalmával Kelemen Lajos tanár úr intézetünk megbízásából foganatosított, még pedig eléggé meg sem hálálható pontossággal és buzgósággal, egy pár XVII. sz.-beli női csizmával, egy barna brokát női ruha több részletével, egy selyem női vendéghajfonattal, egy bársony gyöngyös pártával és egy csipkerészlettel gyarapodott. Végül hadi-viselet darabjaink Rettegi Zsigmond 1848/49-es honvédhadnagy atillájával szaporodtak.

Különösen gazdag és becses volt *ipartörténeti gyűjteményünk* gyarapodása. A czéhek történetére vonatkozó emlékek élén a kolozsvári bodnár czéh czéhládája áll, mely Hunyadi Mátyás korának egyik ritka szép emléke, s mely történelmi fontosságától eltekintve, már csak vasalásának egészen tiszta stíljével is, mindenha egyik legfigyelemreméltóbb emléke leszen azon műlakatos iparaak, mely a Hunyadiak korában, tehát a csücsíves műizlés virágzása idején e bérezes kis hazába élt. Tiszteletreméltó műdarab ugyanezen czéhek 1582-ből származó ónkancsója is. Finoman tagozott példány a németországi renaissance műizlésében. Gyűjteményünk eddig legfigyelemreméltóbb darabja, melynek értékét nem kis mértékben fokozza az, hogy a beléje nyomott bélyegek világosan kolozsvári mester készítményének jelölik meg. Ugyanezen czéh emlékeit örökítik meg egy másik czéhláda 1831-ből, egy czéhbemondó tábla fából 1827-ből, egy másik hasonló sárgarézből 1883-ból, s egy sárgaréz pecsét-nyomó 1771-ből.

Czéhtörténeti szerzeményeink sorozatát gazdagítják még: a kolozsvári esztergályos legények testvérszövetségének (Bruderschaft) pecsétje 1845-ből, s ugyanannak hasonkört társuládája és a kolozsvári könyvkötő segíték pecsét-nyomója. Ezeken kívül az iparművészet több ága talál képviselőre ezidei szerzeményeinkben. Két tányér és két kanna az önöntő iparnak XVII-ik sz. eleji, 3 tányár pedig annak XVIII-ik századbéli állapotát tünteti fel. Két XVIII. sz.-beli paraszt majolika tárgy képviseli az agyagművességet. Öt drb. rézedény a rézművesek, egy angol havasi kürt és egy tilinkó az esztergályosok ipari fejlettségét a múlt század elejéről mutatja be. 1 drb. vas-lakat és 2 drb. kés pedig a XVI-ik századbéli lakatos és késes ipar emléke.

Architektonikus gyűjteményünk szaporodott két darab XV. sz.-beli pillér-tambourral, 1 drb. XV. sz.-beli feliratóskóval, 1 drb. 1553-ből származó kőajtórámmal, mely XVI. sz.-beli renaissance emlékeink egyik legszebb darabja. Egy kútkáva szegélykő XVII. sz.-beli e nemű emlékeinket gyarapítja, míg öt drb. szobortöredék újabbkori szobrászatunk történetére szolgáltat becses adalékokat.

Képtárunk gyarapodásáról csak annyiban szólhatok, a mennyiben e nemű szerzeményeink közvetlenül hozzám érkeztek. Ilyen pedig csak egy volt, t. i. egy börtönjelenetet ábrázoló vízfestmény.

Metszet, rajz és fénykép gyűjteményünk szaporodását képezik a liégei Szt Pál kápolna apsisában levő üvegfestmény képe (2 drb.), továbbá Dr. Torma Károly és Dr. Torma Zsófia arcképe (fénykép).

Éremtárunk szaporodásából 33 drb. az antik, 188 a magyar, 8 drb. az erdélyi, 133 drb. a külföldi és 22 drb. az emlék-érmekek esik.

A gyarapodásnak e képe több helyen mutat örvendetes jeleltségeket. Intézetünk mintha kezdené kibontani szárnyait, hogy mind hatalmasabb és hatalmasabb szárnyacsapásokkal emelkedjék a fejlődésnek azon magaslatára, a hol, mint Erdély múltjának leggazdagabb és legteljesebb tárháza méltán ad irányt Erdély egész régészetének. Hiszen a központi intézet rendbehozatalán dolgozva is, immár kimerészkedtünk a vidékre is, s mint alább lesz alkalmam megemlíteni, három helyen is léphettünk fel kezdeményező módon; hiszen gyűjteményünket nem egy kiválóan becses darabbal gyarapíthattuk. De a fejlődésnek ez a képe ne ejtsen tévedésbe senkit, mert az elmúlt esztendő azon munkássága, a mely ezen eredményeket létrehozta, nem volt normális. Ez a

működés egy kétségbeesett erőmefeszítés volt, a melyet lehetséges nagy czélok elérése érdekében időről-időre megtenni, de nem lehet állandó működés normatívumául tekinteni. A régiségtár ebben az esztendőben 1816. k. 65 fill. adott ki, pusztán tárgyi dotációban. Ez a szám jelzi azt a legalacsonyabb összeget, a melyből intézetünk céljainak megvalósítására a siker reményével törekedhetik.

De ez az összeg nem intézetünk rendes dotációjára, mert az csak 1900 k., sőt ebben az évben nem is 1900 k., hanem csak 600 k. volt, mert az a szükségszerű tény, hogy 1500 k. tárgyi dotációval a mennyi intézetünknek 1899-ben volt, ez az intézet céljait meg nem valósíthatja: érvényre emelkedett 1899-ben is, érvényre emelkedett pedig 2606 kor. túlköltségben, a mely túlköltség felerésze 1900-ik évi dotációjából vonatott le.

Az az 5816 kor. 65 fill. tárgyi dotáció, a melyet ezen évben felhasználunk, a legkétségbeesettebb pénzügyi manipulációk segítségével volt megszereshető, a melyben a Mezőgazdasági Banktól 7%-ra felvett kölcsön volt a legszomorúbb kényszerítés, a melyet ezen kölcsönnek az Egyletnél történt $4\frac{1}{2}\%$ -os kölcsönre való convertálása csak kevésbé szomorúvá tehetett, de a mely vizsgálatóvá ez által sem vált.

Két esztendei tapasztalatra hivatkozom és ennek alapján kötelességem konstatálni, hogy az érem és régiségtár 1900 k. dotációval, a mai viszonyok között feladatait megvalósítani még abban az esetben sem volna képes, ha nem lenne is olyan végtelenül szomorú hátramaradottságban, mint a minőben tényleg van. Egészen rendezett viszonyok között is 5000 k. tárgyi dotáció az a minimális összeg, a melyre szüksége van; a mit semmi sem bizonyít jobban, mint az elmúlt két év keserves tapasztalatai. Abban az elhanyagolt állapotban pedig, a melyben tényleg van, a melyben, a mint azt többször kifejtettem a hiányok egész sorozatának pótlásáról van szó, még ez az 5000 k. is elenyésző csekélység.

Épen azért tartanám bűnnek, ha az előre becsátott jelentés látszólagos előnyeit megvesztegető képül érintetlenül hagynám a t. Közgyűlés előtt és nem hangsúlyoznám a leghatályosabban, hogy ha viszonyaink gyökeresen nem javulnak, ez volt az utolsó jelentésem, melyben örvendétes eseményeket konstatálhattam intézetünk életében. A mi ezután jön, az más, mint szomorú visszatesés nem lehet. Azt a kétségbeesett erőmefeszítést, amit ebben az esztendőben kifejtettünk, állandó motornak nem ígérhetem, nem pedig azért, mert a leglángolóbb lelkesedésnek is megvannak a maga kérelhetetlen anyagi akadályai.

Hogy pedig a t. Közgyűlés ne csak a fény-, hanem az árnyoldalakat is tisztán láthassa, be kell számolnom azokról is.

Intézetünk legsúlyosabb baját már jó eleve abban ismertem fel, hogy nincs neki semmi kontaktusa sem a laikus, sem a szakbeli külső világgal. Nincsenek rendes régiség és érem kereskedői, kik az esetleg kezükbe kerülő erdélyi leleteket bemutatnák; nincsenek összeköttetései a közigazgatási tényezőkkel, — helyesebben Erdély egész közigazgatása teljesen ignorálja az intézetet, annyira, hogy két év alatt egyetlen egy bejelentés intézetünkhöz nem érkezett, a mely valamely előkerült leletről hírt adott volna. Sőt ez a közöny oly mélyre terjed, hogy azon leveleinkre, a melyeket magánosokhoz, papokhoz, tanítókhöz intéztünk, s a melyekbe még a válaszadásra szánt bélyegyet is bele tettük, még csak választ sem kaptunk. Intézetünk iránt nincs annyi érdeklődés a nagy közönségben, s az erdélyi közélet faktoráiban, mint a mennyi a legutolsó városi múzeum iránt megvan.

Épen ezért főtörekvéseink egyike volt, hogy ezen szomorú elzártságából intézetünket kiemeljük.

A mi a régiség és éremkereskedést illeti, megteremtettük az összeköttetéseket; azonban ebből is csak az a hasznunk lett, hogy még kiáltóbban láttuk tehetetlenségünket.

Tordáról egy remek római gyűjteményt ajánlottak vételre; egy gyűjteményt, a mely a mi hiányos antik csoportunkat hatalmas lépéssel vitte volna előre. Le kellett róla mondanunk, mert még igen méltányos ára is felülmúlta pénzérőnköt. Szamosújváron egy rendkívül értékes neolithkori gyűjteményt ajánlottak vételre; ezt is el kellett szalasztanunk hasonló okokból. Brassóból vételre ajánlott erdélyi ötvösműveket voltunk kénytelenek visszautasítani; és azon egyes tárgyak száma, melyekről hasonló okokból voltunk kénytelenek lemondani, szomoróan tekintélyes.

A külföldi éremkereskedés tekintetében, a hol Erdély érmei az utóbbi időben keresett és jól megfizetett cikkekévé váltak, tehetetlenül állottunk.

Annál fájdalmasabb ez, mert az elmúlt év olyan alkalmat nyújtott rendkívül hiányos éremgyűjteményünk kiegészítésére, a minőre egyhamar alig számíthatunk. Három nevezetesebb éremárverés képezte e kedvező alkalmat. Münchenben Helbig Ottónál Hartmann Ottó holzműnősi és Lochwer G. bécsi gyűjtő gyűjteménye árvereztetett, s (ebben 5.) magyar személyi és városi emlékérem, 114 drb. magyar folyóérem és 15 drb. erdélyi érem volt. Dr. Hiersch Jakabnál Münchenben a 48 drb. magyar emlék- és folyóérmét tartalmazó B. gróf-féle gyűjtemény adatott el. E kettőt minden tekintetben fölülmúlva Hiersch Tivadar újjvidéki gyűjtő gyűjteménye, mely Bécsben Egger Testvéreknél került árverésre, mert ebben nem kevesebb, mint 609 fajta magyar, 180 fajta erdélyi, 11 fajta szlavin, 38 fajta az egykori kapcsolt részekből származó folyóérem és 219 fajta magyar és erdélyi emlékérem volt. Ezen három árverésből csak a gyűjteményünkben hiányzó erdélyi érmeiket szerettük volna megszerezni, de az árajánlás legalacsonyabb számítással is 200 k. összeget tett ki, vagyis éppen 200 k.-val, többet, mint a mennyi intézetünk évi egész dotációja.

És itt nemcsak az a fájdalmas, hogy gyűjteményünkbe illő darabok siklanak ki kezeink közül, de sokkal fájdalmasabb az, hogy a nagy fáradsággal és utánjárással megszerzett összeköttetések a mind sűrűbbé váló visszautasítások következtében lassanként megszakadnak.

A mi a nagyközönség közönyének megszüntetésére tőlünk telhetett, jó lélekkel elmondhatjuk, mindent megtettünk, bár mindenki természetesnek találhatja, hogy a mi feladataink közé az ilyes természetű agitáció nem tartozhat. Intézeti helyiségünket mindennap d. e. 8—12-ig, d. u. 3—5-ig nyitva tartottuk; állandóan rendelkezésre állottunk mindazoknak, a kik intézetünk részéről felvilágosításokat óhajtottak; kértünk, kapacitáltunk, buzdítottunk a magunk kis körében szóval és írásban. Hogy leveleinknek semmi hatása sem volt, arról már megemlékeztünk, hogy személyes érintkezéseink teljesen hatástalanok nem maradtak, arról tanúskodik azok névlajstroma, a kik intézetünket ajándékaikkal gyarapítani szívesek voltak. Kevesen vannak és Kolozsvár területén kívül ezek közt is alig egy pár. A hivatalos közegre hatást nem gyakorolhatván, azok közönyének megszüntetésére nem is gondolhattunk.

Ezekben az árnyoldalakat is igyekeztem egy pár vonással megvilágítani és pedig azért, hogy a t. Közgyűlés tisztán lásson s e tekintetben nekem szemrehányást ne tegyen. Ha az intézet fejlődéséről teljesen lemondani nem akarunk, úgy az EME-nek leendő kötelessége, hogy a szükséges anyagi eszközök megszerzéséről gondoskodik. Ezen gondoskodás pedig csak abban állhat, hogy az Egyesület mint ilyen törekedjék egyrészt az államot, de másrészt és különösen a társadalmat arra bírni, hogy az anyagi eszközöket nagyobb mértékben bocsássa rendelkezésére.

És most csak pár szót arról a munkásságról, a mely az intézetnek egy évi belső életét képezte.

A szaporodásról szóló jelentésem folyamán már megemlítettem, hogy intézetünk ez évben két helyen is eszközölt szakszerű ásatásokat. Olyan feladat ez, a melyet intézetünk nemcsak, hogy el nem utasíthat magától, de arra kell törekednie, hogy évről-évre több legyen az ilyen ásatások száma, s hogy évről-

évre nagyobb legyen azon összeg, melyet ily czélra fordítunk. Ezekből kerül a legbecsesebb anyag és épen ez a működés az, a melyet intézetünktől úgy a hazai, mint a külföldi tudományos közönség első sorban elvár.

Jelentékeny időt emésztettek fel azon munkálatok is, a melyek intézetünk szakszerű rendezésére és hozzáférhetővé tételére irányultak. A régiségtárban folytattuk a régiségek számozását, s ezennel a munkával eljutottunk a 7412-ik számig, vagyis feldolgoztuk a gyűjtemény régi állagának csaknem $\frac{2}{3}$ részét.

Az éremtárban a teljesen katalogizálatlan érmekből feldolgoztunk 3054 drb. közös- és újkori érmet. E mellett nem zárkoztunk el az elől sem, hogy az intézetünknek magánosok vagy kereskedők által vételre felajánlott éremgyűjteményeket feldolgozzuk. Hét ilyen éremgyűjteményt dolgoztunk fel, a melyekben összesen 15206 drb. érmet határoztunk meg.

Az ásatásokból eredt régiségek javarésze olyan természetű volt, a melyek sürgős praeparálást igényeltek. Ezen praeparálást alkalmas intézeti alkalmazott hiányában csak részben végeztük el magunk, másrészen intézetben kívül álló szakmunkások segélyét voltunk kénytelenek igénybe venni.

Tudomásunkra jutván, hogy a maros-szt. királyi román izlésű templom lebontása alá kerül, hogy ezen nevezetes erdélyi műemlék teljesen nyomtalanul el ne enyészsen, siettünk, hogy elkészítsük pontos alaprajzát; külső képét pedig három különböző fényképi felvételben örökítettük meg. Ugyanez alkalommal egyrészt megkerestük a m.-szt.-királyi ev. ref. egyházat, hogy a templom lebontása alkalmával kikerülendő régi és jellemző architektonikus maradványokat intézetünk számára eladni szíveskedjenek; másrészt átrándultunk Mikházára, a hol a castrum területéről több bélyeges téglát szereztünk meg; az ottani Ferencz-rendi kolostorban pedig Erdély műtörténetére fontos több emlék fényképét készítettük el.

És most, mielőtt jelentésemet zárnam, engedje meg a t. Közgyűlés, hogy néhány szóval lerőjjam a hála és köszönet tartozását azoknak is, a kik ez évben munkatársaim, támogatóim és bátorítóim voltak.

Mindenek előtt köszönettel tartozom intézetünk segédszemélyzetének, mely ez évben egy gyakornokkal szaporodott Kovács István személyében. Ugy ő, mint Buday Árpád első gyakornok jóval többet tettek, mint a mennyit a pusztá hivatalos kötelesség megkövetelt. Ifjú lelkesedésük egész erejét adták intézetünknek, azt az erőt, a melyet épen azért, mert semmi pénzzel megfizetni nem lehet, mindennél nagyobbra kell becsülnünk.

Nem kevesebb hálával tartozunk azon, intézetünkön kívül álló lelkes ügybarátoknak, kik úgyszólván az ismeretlenség homályába burkolva mellettünk állottak az egész év folyamán. Ezek közül köszönetet kell mondanom *Dr. Schilling Lajos* egyetemi ny. r. tanár úrnak, ki nemcsak folytonos érdeklődésével tisztelte meg intézetünket, de több esetben való szíves közbenjárásának köszönhetjük nem egy becses gyarapodás megszerzését. *Békésy Károly dr.* egyetemi m. tanár úrnak is csak ezen az úton mondhatok köszönetet, mert azt a szíves és ügybuzgó közbenjárását, a melynek többek között egyik igen szép erdélyi renaissance emlékünket köszönhetjük, csak én tudom. *Péterffy Zsigmond* nyug. vasúti igazgató úr, *Kovács Ede* helybeli kereskedő úr szolgálatait sem tudom kellőképp megköszönni, kik pénzzel, u'ánjárással, sőt Kovács Ede úr szakbeli munkával is számos esetben segítettek ki intézetünket szorult helyzetéből. *Orient Gyula dr.* vegyészeti assistens úr, *Pfeiffer Péter dr.* egyet. adjunctus úr különös hálára kötelezték intézetünket azon nagybecsű fáradozásaik által, a melyeket gyűjteményünk tárgyainak praeparálása körül kifejtteni szívesek voltak. *Kelemen Lajos* tanár úr egyike azon jó barátainknak, a kik minden pillanatban lelkes katonái voltak érdekeinknek és a ki a maros-szt. királyi ásatást minden honorárium nélkül, tisztán a tudomány és intézetünk iránti szeretetből vezéreltetve annyi odaadással teljesítette,

Végül kifejezést kell adnom ezen az uton is mindazoknak, a kik inteze-
tünket ebben az évben ajándékaikkal gyarapították. Nem mondhatom el külön-
külön az ajándék természetét, a melyet tőlük kaptunk, de meg lehetnek gyö-
zödve, hogy a legcsekélyebb ajándék sem esett a porba és hogy a legcsekélyeb-
ben is a honszeretnek épen olyan jelét látjuk, mint a legnagyobbban. Azon
jegyzéket, mely neveiket tartalmazza ideiktatom, hogy az igen tisztelt Köz-
gyűlés is tudja, hogy Egyesületünk e tekintetben kiknek tartozik hálával. Ime
a névsor: a csurgói ev. ref. áll. seg. főg. igazgatósága, Adler Samu ékszerész,
Ajtai K Albert, a kolozsvári kádár-czéh, Bakó Andrásné, Blázsy Sándor, Dr.
Csengery János egyet. tanár, Dr. Cs. Papp József tanár, Dr. Erdélyi Pál
könyvtár igazgató, Fekete Lajos, Felméry Gábor, Fratta Géza, Fürely Róbert,
Dr. Gergely Samu egyet. tanár, Dr. Greisiger Mihály orvos, Dr. Gyalui Farkas
özv. Jancsó Dénesné, Jancsó Lajos, Dr. Kenyeres Balázs egyet. tanár, Dr.
Klug Lipót egyet. tanár, Kolozsvár sz. kir. város, Kovács Ede kereskedő,
Kovács János adótiszt, Kovács Kálmán kereskedő, Kovrig Simon, Dr. Márki
Sándor egyet. tanár, László Ferencz, László György, Liebrich Gyula m. á. v.
főkalauz, Gr. Mikes Kelemen, Nagy Dezső, özv. Nagy Gézáné, Ornstein József
őrnagy, Pisztory Irén, özv. Pulszky Ferenczné, Dr. Richter Aladár egyet. tanár,
Schilling Gábor és Schilling Rózsika tanulók, Szabó Mózes tanárjelölt, Székely
Dénes tanárképezdei irnok, Szotyori Mária, Vrabetz Zsuzsika és Walz Lajos
egyet. főkertész.

14. Dr. Schilling Lajos és Vajda Gyula a régiségtár megvizs-
gálását jelentették.

15. Dr Szádeczhy Lajos a bölcsészet nyelv- és történettud.
szakosztályáról.

16. Dr. Jakabházy Zsigmond az orvos- és természettud. szak-
osztály működéséről mutatták be jelentéseiket.

Következett a költségvetés megállapítása 1901-re.

Bevétel:

Ertékpapírok kamatai.....	18412	k. 48	fil.
Jelzőlogkölesonok kamatai.....	1680	"	— " "
Alapítványi kamat.....	100	"	— " "
Tagdíjak.....	500	"	— " "
Az országház alap egy évi kamata.....	2765	"	— " "
Az alaptőke készpénzének kamata.....	260	"	— " "
Visszatérítendő előleg.....	54	"	— " "
Állami járulék.....	10000	"	— " "
			33771 k. 64 fil.

Kiadás:

Az orvos-torm. tud. szakosztálynak.....		4400	k. — fil.
B bölcs. és nyelv. t. szakosztálynak.....		4000	" — "
A könyvtárnak rendkívüli segély.....	4500	k. —	fil.
" dologi kiadásokra.....	4000	"	— " "
" személyi.....	3564	"	— " 12064 k. — fil.
A régiségtárnak dologi kiadásokra.....	1800	"	— " "
" személyi.....	1500	"	— " "
" az éremtár őrzése.....	400	"	— " "

A Kakas-féle ház kömlekei megvásárlásának első részlete.....	500 k.	— fil.	4200 k	— fil.
Az ásványtárnak dologi kiadásokra.....	1800	" — "		
" " személyi ".....	1500	" — "	3300	" — "
Az állattárnak dologi.....	1800	" — "		
" " személyi ".....	2141	" — "	3341	" — "
A növénytárnak dologi kiadásokra.....	1800	" — "		
" " személyi ".....	1500	" — "	3300	" — "
Titkárnak és titkári irnoknak.....			1160	" — "
A pénztárnoknak.....			1000	" — "
Igazgatási kiadásokra.....			300	" — "
Rendes kiadások.....			37668 k.	— fil.

Nem állandók:

Rendkívüliekre.....	944 k.	— fil.		
1900. évi túlkadás.....	4325	" — "		
Özv. Herbieh E. né kegydíja.....	800	" — "		
László József kegydíja.....	820	" — "		
Kamatvesztés.....	500	" — "		
Forgó tőkére.....	1000	" — "		
Szolgazsemélyzet jutalmazása.....	500	" — "		
			8888 k.	12 fil.
Hiány.....			12786	" 12 "

* Ezen hiány fedezetére ajánlja a választmány, hogy az 1899. évi túlköltés második fele a régiségtárból..... 1303 k. — fil.
 1899. évi túlköltés második fele a könyvtártól..... 1855 " 81 "
 az évi dotatióból vonassék le és a könyvtárnak kölcsön adott 4,500 korona visszafizetésére évenként 800 korona..... 4500 " — "
 a régiségtárnak kölcsönadott 2,000 korona, évi 400 koronás részletekben..... 2000 " — "
 Összesen..... 9658 k. 81 fil.
 kamataival együtt szintén a két tár évi átalányából vonassék le és a még mutatkozó..... 3127 " 31 "
 hiány, valamint a fennebbi kölcsönök kölcsönök ideiglenesen az építési arany-alapból felfedeztessenek.

17. A választmány egyhangu ajánlatára *Szádeczky Béla* a könyvtár segédőreül közfelkiáltással megválasztott.

18. A választmány kilépő egyharmada 3 évre újra megválasztott, u. m. dr. *Farkas Gyula*, dr. *Mannsborg Sándor*, dr. *Purjesz Zsigmond* és dr. *Schilling Lajos*.

19. A táruk megvizsgálására a jelen évben szerepelt tagok jövőre is kiküldettek.

20. A választmány nevében dr. *Szabó Dénes* indítványára elhatározott, hogy az orvosok és természettudósok meghivatnak, hogy 1903-ban Kolozsvárt tartsák szokásos nyári vándorgyűlésüket.

21. Végül új tagokul megválasztottak: *Weisz Mór* földbirtokos és dr. *Tutsek Sándor* ügyvéd (aj. *Apáthy István* és dr. *Posta Béla*.)